Vera Vasić

REČNIK INVALIDNOSTI MILICE MIME RUŽIČIĆ

Rečnik invalidnosti – ka jednakosti u javnom govoru Milice Mime Ružičić prvi je rečnik u našoj leksikografiji, usmeren na predstavljanje i ispravljanje pragmatičke norme reči iz jednog pojmovnog i socijalnog domena u cilju stvaranja i širenja politički korektnog govora. Ovaj rečnik je, naime, rađen s namerom da se iz njega uči kako upotrebljavati reči, kako kome nešto reći u situaciji javne upotrebe govora. On nas uči tome da se ukupno značenje neke reči izvodi na osnovu nominacionog značenja i konteksta upotrebe, koji čine govornik sa svojom namerom i sagovornik sa svojim odgovorom na nameru govornika. Uzimanje u obzir reakcije sagovornika, oslovljene ili predstavljene osobe, uslov je za uspostavljanje uspešne komunikacije. Podučavajući nas tome koju reč kada treba da upotrebimo, on nas uči i kakvi treba da budemo. Ako ne umemo ili ne želimo to da naučimo ovim putem, zamislimo da smo mi onaj drugi – da smo *bogalji* – 1. osobe s teškim telesnim invaliditetom, ili 2.(a) siromasi, prosjaci; (b) nesposobne, umno zaostale osobe – zamislimo se koliko rečito o našem stavu prema ljudima sa invaliditetom govori, prema lingvističkoj terminologiji ekspresivna, upotreba ove reči u iskazima tipa: raditi kao bogalj, biti pravi bogalj. Ili, šta bi za nas značilo da smo – vezani/prikovani za kolica – zar bismo zaista mogli prihvatiti da oni drugi – što nisu vezani – ne vide da smo prešli put koji nije i nama prilagođen, da smo se uspeli i tamo gde su nam stavljene sve prepreke?

Ovih nekoliko primera iz *Rečnika invalidnosti* mogu nas ubediti da nas učeći o značenju i upotrebi reči ovaj rečnik uči i poštovanju ljudskih prava.

Rečnik invalidnosti – ka jednakosti u javnom govoru u uže leksikografskom smislu predstavlja značajnu novinu. On je urađen po principu semantičko-derivacionih gnezda, čiji je registar ograničen njegovom namenom. Prilikom definisanja značenja izdvojeno je nekoliko značenjskih polja: uzročnik invalidnosti odnosno nastanka invalidnosti, osoba sa invaliditetom, osoba sa smanjenom sposobnošću (sluha, vida…), naučna disciplina, sistem znakova, tehničko sredstvo i pomagalo. Definiciju značenja upotpunjuje grafički predstavljen pragmatički status reči. A on može biti: *neprihvatljiv u formalnim situacijama* (△ ćoravac/ćoravica ⇨ muška/ženska osoba sa smanjenom sposobnošću vida), a takav je i ako je reč žargonizam ili kolokvijalizam (□ kvadrić ⇨ osoba u stanju kvadriplegije, osoba sa kvadriplegijom); *neprihvatljiv / uvredljiv* (■ grbavko), *netačan* (≠ mentalni hendikep ⇨ mentalni invaliditet), *neodgovarajući* (≈ bolestan ⇨ koji boluje od bolesti koja je prouzrokovala teška telesna oštećenja). Upotrebljena reč, pored toga, otkriva i kada želimo da referišemo o nečem načelno a kada o konkretnom (nesposoban ^koji je bez sposobnosti, nedorastao za što ⇨ ∨on/ona

nema mogućnosti / nije u situaciji da nešto uradi).

Leksikografski postupak primenjen u ovom rečniku, nastalom na osnovu korpusa Rečnika srpskohrvatskoga književnog jezika, I-VI; kome se dodati primeri iz jezika struke – medicina i defektologija, jezika medija, govornog jezika, ne samo što je savremeniji nego u najvećem broju drugih rečnika srpskog jezika nego je i za korisnike znatno ekonomičniji, a na osnovu toga postaje i svrsishodniji.

Kako je terminologija invalidnosti jedna od onih u koju je u poslednjih desetak godina prodro velik broj anglicizama, što je dobro ako to smatramo znakom poštovanja usvojenih deklaracija o ljudskim pravima, autorka Rečnika invalidnosti je posebnu pažnju posvetila najučestalijim terminima takvog porekla: *hendikep* je neodgovarajući termin za fizički i psihički, smetnju koja onemogućava nekoga za neku aktivnost, a *personalni asistent* je lični asistent.

Nad svim leksikografsko-normativističkim domašajima ovog nevelikog rečnika stoji njegova namera – učiniti da osobe sa invaliditetom budu ravnopravne u javnom govoru, a to bi ujedno moralo značiti – i učiniti sve da one ravnopravno učestvuju u javnom životu.

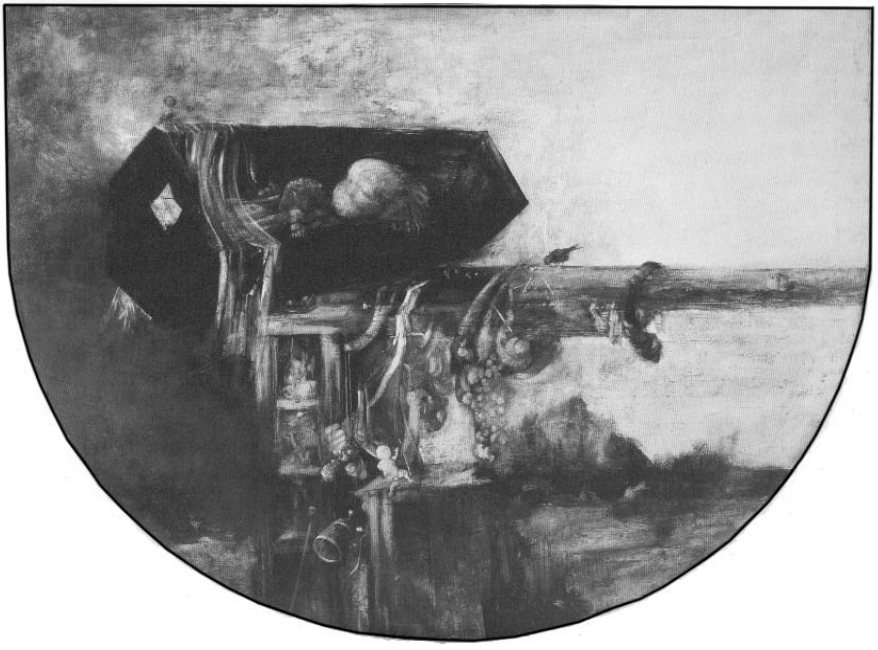

Vladimir Veličković – *Mrtva priroda zvana klasična*, 1963.